

**Genomförandet av det fakultativa protokollet
till konventionen om barnets rättigheter
om indragning av barn i väpnade konflikter.**

Rapport enligt artikel 8 i protokollet

SVERIGE

Februari 2006

Bilaga till protokoll vid regeringssammanträde 2006-02-16 nr 14

I. Introduktion

Sverige ratificerade konventionen om barnets rättigheter som en av de första staterna, efter ett beslut i riksdagen, den 21 juni 1990. Därmed har vi åtagit oss att garantera dessa rättigheter för alla barn och ungdomar i vårt eget land. Vi har också åtagit oss att verka för respekt och främjande av barnets rättigheter internationellt.

Alltsedan barnkonventionens ikraftträdande har Sverige mycket aktivt drivit frågan om att barnkonventionen skall stadga en 18-årsgräns för barns inblandning i väpnade konflikter. Sverige spelade en aktiv roll i förhandlingarna av det fakultativa protokollet och innehade ordförandeskapet i förhandlingsgruppen.

Regeringen ratificerade den 12 december 2002 det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om indragning av barn i väpnade konflikter. Ratifikationen föregicks av riksdagens godkännande den 20 november 2002 av regeringens proposition 2001/02:178. Genom ratifikationen förklarade sig den svenska regeringen juridiskt bunden av det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter. Ratifikationen utgör även en viktig politisk markering och signal för omvärlden beträffande vikten av frågorna och av den politiska viljan som krävs för att komma till rätta med kränkningarna av barns rättigheter som de väpnade konflikterna i världen ger upphov till.

Inför ratificeringen av det fakultativa protokollet till barnkonventionen angående barn i väpnade konflikter har regeringen kontaktat både relevanta enskilda organisationer och myndigheter. Bland dem som har haft möjligheten att komma med synpunkter har varit Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete - Sida, Ungdomsstyrelsen, Frivilliga försvarsorganisationernas samarbetskommitté, ILO-kommittén och Nätverket för barnkonventionen.

Sverige har också varit aktiv när det gäller att föra upp frågan på internationell nivå och i synnerhet på EU:s agenda. Som ett resultat av bland andra ett svenskt initiativ antog EU i december 2003 gemensamma riktlinjer om barn i väpnade konflikter för att söka hjälpa barn som på olika sätt drabbats av dessa konflikter. Enligt dessa riktlinjer skall EU arbeta med ett brett spektrum av instrument, utifrån ett rättighetsperspektiv med barnets rättigheter i fokus. Under det nederländska ordförandeskapet, hösten 2004, antog EU en handlingsplan för att söka operationalisera dessa riktlinjer.

Sveriges första rapport enligt artikel 8 i protokollet har utarbetats av barnkonventionssamordningen på Socialdepartementet samt de ansvariga enheterna inom bland andra Utbildnings- och Kulturdepartementet, Försvarsdepartementet, Justitiedepartementet, Socialdepartementet och Utrikesdepartementet. Enskilda organisationer som exempelvis Röda Korset, Rädda Barnen, Svenska Unicef och andra medlemmar i Nätverket för barnkonventionen samt Föreningen Folk och Försvar har fått information om rapportens innehåll och har haft möjligheten att komma med synpunkter. Rapporten har slutligen varit föremål för ett regeringsbeslut.

II. Bestämmelserna i det fakultativa protokollet om barn i väpnade konflikter

Artikel 1 och 2

Deltagande i fientligheter och tvångsrekrytering till väpnade styrkor

I Sverige gäller totalförsvarspflicht för alla som är bosatta i landet och som är mellan 16 och 70 år gamla. Totalförsvarspflichten regleras i lagen (1994:1809) om totalförsvarspflicht. Tjänstgöring sker genom värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Värnplikt genomförs i det militära försvaret. Civilplikt genomförs i den civila delen av totalförsvaret, till exempel som linjereparatör eller räddningsman. Den allmänna tjänsteplikten blir bara aktuell om Sverige höjer sin beredskap. Den allmänna tjänsteplikten innebär bl.a. att den totalförsvarspflichtige kan bli anvisad arbete som behövs för att upprätthålla en verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret. För värnplikt och civilplikt gäller en 18-årsgräns, medan den som har fyllt 16 år är skyldig att fullgöra allmän tjänsteplikt.

Skyldigheten att fullgöra värnplikt gäller för män som är svenska medborgare från det kalenderår när den totalförsvarspflichtige fyller 19 år.

Det särskilda uttagningsförfarandet, *mönstringen*, får dock ske från det kalenderår man fyller 18 år. Mönstringen innebär medicinska och psykologiska undersökningar. Individens testresultat och önskemål avgör vilken utbildning man skrivs in till. De bäst lämpade skrivs in för värnplikt eller civilplikt och övriga placeras i en utbildningsreserv. Dessutom befrias de som av medicinska eller psykologiska skäl inte tros kunna klara en värn- eller civilpliktsutbildning.

Den som är 16 år gammal kan endast få tjänstgöringsuppgifter inom totalförsvaret som inte faller inom det militära försvaret. Exempelvis kan det vara fråga om att informera om och att ledsaga andra till skyddsrum. Det kan aldrig bli fråga om direkt deltagande av minderåriga i en väpnad konflikt.

Det är alltså inte möjligt att tjänstgöra med plikt innan man är 18 år. Det finns inga undantagsregler som på något sätt kan tillåta barn att delta i det militära försvaret.

Artikel 3

Frivillig rekrytering till de väpnade styrkorna

Vid sidan av den totalförsvarspflichtiga personalen finns ett antal personalkategorier som frivilligt rekryteras till det militära försvaret. Dessa kategorier är kvinnor som önskar fullgöra värnplikt, hemvärnspersonal och medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer som tecknar kontrakt om tjänstgöring.

Enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning får kvinnor som är mellan 18 och 24 år gamla ansöka om att

få genomgå en särskild antagningsprövning som skall motsvara mönstring. Vid särskilda skäl kan antagning även ske efter det att kvinnan fyllt 25 år. Ansökan är frivillig. Den som därefter har blivit inskriven för värnplik är skyldig att fullgöra värnplikten.

Hemvärdnet utgör huvuddelen av de nationella skyddsstyrkorna. Personalen i hemvärdnet är frivillig, lokalt rekryterad och har till uppgift att skydda viktiga totalförsvarsanläggningar i hembygden. Utbildning av hemvärnsförband genomförs både lokalt och regionalt.

Enligt hemvärnsförordningen (1997:146) består hemvärdnets personal av hemvärnsmän och personal med avtal för tjänstgöring i hemvärdnet enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. I hemvärdnets personal ingår också anställda vid Försvarsmakten som är krigsplacerade i hemvärdnet.

Enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet får en myndighet med uppgifter inom totalförsvaret ingå skriftliga avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation om att denne skall tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal.

I samtliga ovannämnda fall gäller en åldersgräns om 18 år för tjänstgöring inom Försvarsmakten.

Ungdomsverksamhet inom Försvarsmakten och inom frivilliga försvarsorganisationer

Försvarsmakten bedriver ungdomsverksamhet genom att anordna kurser för ungdomar och där förmedla information om totalförsvaret och då särskilt Försvarsmaktens uppgifter i stort, yrkesinformation, information om plikttjänstgöring och frivillig försvarsverksamhet.

Verksamheten bygger på frivillighet och målsättningen är att väcka intresse för verksamheterna och underlätta en framtida rekrytering till officersyrket. Särskilt skall behovet av officerare med invandrarbakgrund och kvinnliga officerare beaktas. Verksamheten bedrivs för ungdomar som har fyllt 15 år och till och med det kalenderår de fyller 20 år. Den som vid ansökningstillfället inte har fyllt 18 år får inte antas utan vårdnadshavares medgivande. Skjututbildning med gevär får genomföras endast med den som fyllt 15 år och skjututbildning med automatvapen får genomföras endast med den som fyllt 17 år. Skjututbildning sker endast mot fasta måltavlor och vapen får aldrig tilldelas ungdomarna för enskild förvaring eller enskilt utnyttjande. Utbildningsmoment i strid får endast genomföras med den som fyllt 18 år, och ingår inte i ungdomsverksamheten. Hemvärdnet bedriver verksamhet för ungdomar på motsvarande sätt.

I Sverige finns det 23 frivilliga försvarsorganisationer som rekryterar och utbildar medborgare på frivillighetens grund för uppgifter inom totalförsvaret. De frivilliga försvarsorganisationerna är självständiga organisationer och har tillkommit på medborgarnas egna initiativ. De är ideella och fristående i förhållande till varandra och till Försvarsmakten och Krisberedskapsmyndigheten som de samverkar med. De frivilliga försvarsorganisationerna bedriver totalförsvarsinriktad ungdomsverksamhet. Denna

verksamhet omfattar utbildning och föreningsverksamhet. Ungdomsutbildningen bedrivs utifrån föreningarnas egna stadgar, behov och utbildningsplaner. Genomförs ungdomsverksamheten efter överenskommelse med Försvarsmakten är genomförandet och kostnadstäckningen Försvarsmaktens ansvar.

Några frivilligorganisationer har framfört att ungdomsverksamheten skulle vara otillåten mot bakgrund av intentionen i protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter. Regeringen menar dock att den ungdomsverksamhet som nu har beskrivits faller inte inom protokollets frågeställningar. Det är nämligen inte fråga om frivillig rekrytering till de väpnade styrkorna. Verksamheten syftar endast till att informera om och väcka intresse för totalförsvaret.

Deklarationen enligt art. 3

Regeringen har för Sveriges räkning i samband med ratifikation avgivit en deklARATION med innebörd att vi har en 18-årsgräns för frivillig rekrytering till de väpnade styrkorna, vilket stämmer väl överens med den linje som Sverige sedan länge drivit internationellt. Denna deklARATION, obligatorisk enligt protokollets artikel 3 p 2, har inkluderats i ratifikationsinstrumentet.

Artikel 4

Rekrytering och användning av personer under 18 år för fientligheter inom och utom konventionsstaten

Några sådana icke-statliga väpnade grupper som avses i protokollets artikel 4 är inte tillåtna enligt svensk lagstiftning och torde därför inte finnas i Sverige. Varje bildande eller upprätthållande av en sådan grupp är i sig kriminaliserat.

För att förebygga bildandet av sammanslutningar som kan komma att utöva icke önskvärd makt i samhället har således genom bestämmelsen om olovlig kårverksamhet i 18 kap. 4 § brottsbalken straffbelagts bl.a. bildande av och deltagande i sammanslutning som lätt kan utvecklas till ett sådant maktmedel som militär trupp eller polisstyrka och som inte med vederbörligt tillstånd förstärker försvaret eller ordningsmakten. Med en sådan sammanslutning torde avses bl.a. icke-statliga väpnade grupper. Det förutsätts att sammanslutningen saknar vederbörligt tillstånd att förstärka det svenska försvaret eller den svenska ordningsmakten.

Utanför faller sådant som sjövärnsskåren, scoutrörelsen och bevakningsföretag.

För olovlig kårverksamhet döms således den som bildar eller deltar i sammanslutning, som måste anses vara avsedd att utgöra eller med hänsyn till sin beskaffenhet och det ändamål för vilket den är bildad lätt kan utvecklas till ett sådant maktmedel som militär trupp eller polisstyrka och som icke med vederbörligt tillstånd förstärker försvaret eller ordningsmakten, eller ock för sådan sammanslutning tager befattning med vapen,

ammunition eller annan dylik utrustning, upplåter lokal eller mark för dess verksamhet eller understödjer den med pengar eller på annat sätt.

Även andra bestämmelser i 18 kap. brottsbalken kan bli tillämpliga. Enligt 1 § skall den som, med uppsåt att statskicket skall med vapenmakt eller annars med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, företar handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande, dömas för uppror. Även försök, förberedelse eller stämpling till uppror liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott är straffbart.

Den som, med uppsåt att brott skall förövas mot allmän säkerhet eller medborgares frihet, samlar eller anför väpnat manskap eller håller det samlat eller förser manskap med vapen, ammunition eller annan dylik utrustning eller övar det i vapens bruk döms, enligt 3 §, för väpnat hot mot laglig ordning.

Flertalet brottsbeskrivningar i 18 kap. brottsbalken torde vara extraterritoriellt tillämpliga, dvs. de är tillämpliga även på utomlands förövade gärningar. Bestämmelsen om olovlig kärverksamhet torde dock vara territoriellt begränsad, vilket innebär att den olovliga kärverksamheten måste bedrivas på svenskt territorium. Det föreligger dock alltid en nationell begränsning i fråga om angreppsobjekten vid brott enligt brottsbalkens 18 kap. Det är endast svenska intressen som skyddas genom dessa bestämmelser. Dessa brott utgör alltid brott mot Sverige.

Förutom vad som nu sagts finns det i 4 kap. brottsbalken om brott mot frihet och frid ett flertal straffbestämmelser som kan bli tillämpliga på rekrytering och användning av barn i fientligheter inom och utom riket.

För människorov döms, enligt 4 kap. 1 § brottsbalken, den som bemäktigar sig och för bort eller spärrar in ett barn eller någon annan med uppsåt att skada honom eller henne till liv eller hälsa eller att tvinga honom eller henne till tjänst eller att öva utpressning. Att t.ex. på gatan ta upp ett barn i sin bil för att föra bort barnet är ett exempel på ett bemäktigande. Det saknar betydelse om barnet förstår vad som händer eller följer med frivilligt. Även försök, förberedelse och stämpling till människorov liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott är straffbart enligt bestämmelserna i brottsbalken.

Den 1 juli 2002 infördes, i 4 kap. 1 a § brottsbalken, människohandel för sexuella ändamål som ett nytt brott i Sverige. Brottet tog sikte på sådan gränsöverskridande handel med människor som syftade till att dessa skulle utsättas för bl.a. vissa sexualbrott. Den 1 juli 2004 utvidgades straffområdet till att omfatta även människohandel som inte är gränsöverskridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än för sexuella ändamål, till exempel krigstjänst och tvångsarbete.

För människohandel döms sålunda den som, i annat fall än som avses i bestämmelsen om människorov, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall

1. utsätts för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 § , utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,
2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,
3. utnyttjas för avlägsnande av organ, eller
4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte.

För samma brott döms också den som i sådant syfte som nyss nämnts till annan för över kontrollen över en person, eller från annan tar emot kontrollen över en person.

Om gärningen begåtts mot en person under 18 år krävs det inte att något otillbörligt medel har använts. Ansvar för människohandel kan således i ett sådant fall följa även om inte olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller något annat sådant otillbörligt medel har använts.

Även försök, förberedelse och stämpling till människohandel liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott är straffbart.

När det gäller barn ligger i sakens natur att en kontrollsituation som här avses ofta torde få anses kunna uppkomma enbart genom en vuxens psykiska överläge i förhållande till barnet, särskilt när det gäller yngre barn. Exempel på tillfällen då någon utnyttjas i ett sådant nödläge som avses i punkten 4 kan vara barn som utnyttjas i en väpnad konflikt, utan att det är fråga om ett sådant tvångstillstånd som i punkten 2.

Regeringen har i december 2005 beslutat om direktiv till en utredare (dir. 2005:152) som skall göra en översyn av straffbestämmelsen om människohandel och överväga bl.a. om strafflagstiftningen bör förändras för att skyddet mot människohandel skall förstärkas ytterligare. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 2007.

I sammanhanget kan även nämnas bestämmelsen om olovlig värvning i brottsbalken (19 kap. 12 §) som torde kunna bli tillämplig vid icke-statliga väpnade gruppers rekrytering av barn till fientligheter utom riket. Enligt denna bestämmelse döms den som utan regeringens tillstånd här i riket värvar folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst eller förmår folk att olovligen bege sig ur riket för att ta sig sådan tjänst, för olovlig värvning. Bestämmelsen har sin grund i ett folkrättsligt åtagande och en önskan att undvika utrikespolitiska förvecklingar. Bestämmelsen torde således inte i första hand syfta till att skydda den enskilde från att komma i krigstjänst. Rekviritet "folk" torde innebära att mer än någon enstaka individ måste rekryteras. Värving av en enstaka individ, ett enstaka barn, är således inte straffbart enligt denna bestämmelse.

Slutligen bör bestämmelsen om folkrättsbrott i brottsbalkens 22 kap. 6 § nämnas. För folkrättsbrott döms den som gör sig skyldig till svår överträdelse av något sådant avtal med främmande makt eller någon sådan allmänt erkänd grundsats, som rör den internationella humanitära rätten i väpnade konflikter. I bestämmelsen ges vissa exempel

på sådana svåra överträdelser, såsom att använda stridsmedel som är förbjudna enligt folkrätten. Det får anses vara en öppen fråga huruvida rekrytering av barn till väpnade konflikter skulle kunna anses vara en sådan svår överträdelse av folkrätten som avses i bestämmelsen. Bestämmelsen har nyligen varit föremål för översyn.

Regeringen beslutade i oktober 2000 att ge en utredare i uppdrag att se över bl.a. den svenska straffrättsliga lagstiftningen när det gäller sådana s.k. internationella brott som enligt folkrätten skall föranleda individuellt straffrättsligt ansvar. I november 2002 avlämnade utredningen sitt betänkande Internationella brott och svensk jurisdiktion (SOU 2002:98). Utredningen föreslår att det införs en lag om internationella brott omfattande folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. I konsekvens med detta föreslås att dagens folkrättsbrott upphävs. Utredningens förslag baseras till stora delar på Romstadgan för Internationella brottsmålsdomstolen.

I utredningens förslag till en ny lag om internationella brott finns i 4 kap. 3 § första stycket 8 en bestämmelse som kriminaliserar som krigsförbrytelse att till de väpnade styrkorna ta ut eller i strid använda barn som inte fyllt femton år. Utredningens betänkande bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Sammanfattningsvis får således rekrytering och användning av barn i fientligheter inom och utom riket anses straffbelagt enligt svensk rätt genom i första hand bestämmelserna om människorov och människohandel i 4 kap. brottsbalken och bestämmelserna i 18 kap. brottsbalken.

Artikel 5

Sverige och ILO:s konvention nr182

ILO:s konvention nr 182 och den kompletterande rekommendationen nr 190 om förbud mot och omedelbara åtgärder för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete innehåller en skrivning med innebörden att säkerställa att personer under 18 år inte tvångsrekryteras till väpnade styrkor. De båda instrumenten förelades riksdagen genom prop. 2000/01:93. Sverige ratificerade ILO konventionen nr 182 i juni 2001.

Konventionen nr 182 kan ses som en precisering av barnkonventionens artikel 32.1 om barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara riskfyllt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling. I konventionens artikel 3 preciseras att begreppet "de värsta formerna av barnarbete" bl.a. täcker alla former av slaveri och liknande förhållanden. Som exempel nämns handel med barn, skuldslaveri och tvångsarbete, inklusive rekrytering med våld eller tvång av barn för utnyttjande i väpnade konflikter.

Artikel 6

Ratificeringen av det fakultativa protokollet om barn i väpnade konflikter har hittills inte föranlett några ändringar i den svenska lagstiftningen. En genomgång av protokollets förpliktelser och svensk lagstiftning ger vid handen att vår lagstiftning uppfyller i princip alla protokollets krav.

I samband med att protokollet ratificerades konstaterades att Sverige redan har den lagstiftning som behövdes för att tillämpa protokollet. Internationella konventioner, exempelvis barnkonventionen, har i allmänhet inte direkt tillämpning i svensk lag utan måste inarbetas i den nationella lagstiftningen på något sätt.

Myndigheter som är ansvariga för genomförande och samordning på nationell och regional nivå

Samordningen för såväl barnpolitiken som för genomförandet av barnkonventionen inom Regeringskansliet är tilldelad en särskild enhet placerad på samordningskansliet inom Socialdepartementet. Bland annat har enheten bidragit till att genomförandet av barnkonventionen inkluderats i regeringens nationella handlingsplan för de mänskliga rättigheterna. Denna enhet svarar också för spridningen av kunskap om såväl barnkonventionen som det fakultativa protokollet bland Regeringskansliets medarbetare. Detta sker bland annat genom inrättandet av ett nätverk av tjänstemän som bidrar till att integrera frågorna på de olika departementen. Enheten driver också på barn- och barnrättsperspektivet inom regeringens arbete, bland annat genom att bevaka frågorna under lagstiftningsprocessen.

Barnkonventionen och protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter har publicerats på regeringens webbplats för mänskliga rättigheter.

Barnombudsmannen har enligt lag uppgiften att driva på genomförandet samt bevaka efterlevnaden av barnkonventionen och för skall detta ändamål bl.a. sprida information och bilda opinion beträffande konventionen. Barnombudsmannen kommer även i detta sammanhang att ha en viktig roll i spridning av bestämmelserna enligt detta protokoll. Vid sidan av annat informationsmaterial om barnkonventionen har protokollet publicerats på Barnombudsmannens webbsida.

Mekanismer och medel för uppföljning och utvärdering av protokollets efterlevnad

De svenska förhållandena inklusive den relevanta lagstiftningen innebär inte några praktiska problem med efterlevandet av det fakultativa protokollet om barn i väpnade konflikter. Därför har hittills inte funnits behov att etablera några speciella mekanismer eller metoder för att följa upp och utvärdera protokollets efterlevnad.

I samband med formuleringen av en nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna under 2005 har dock 400 aktörer i det svenska samhället lämnats tillfälle att yttra sig om regeringens arbete med de mänskliga rättigheterna. I det sammanhanget har vissa yttranden gjorts avseende Barnsoldatprotokollet (se närmare sid. 4).

Regeringen avser att under åren 2006 –2009 bjuda in till möten i samband med att Sverige skall lämna rapporter enligt konventionerna om mänskliga rättigheter, liksom när FN:s kommentarer om dessa rapporter tas emot. När så bedöms lämpligt kommer möten även att anordnas på motsvarande sätt i samband rapportering enligt Europarådets konventioner om mänskliga rättigheter.

Utbildning för fredsfrämjande styrkor om barnets rättigheter inklusive det fakultativa protokollet om barn i väpnade konflikter

Försvarsmakten anordnar utbildning för fredsfrämjande styrkor som skall skickas utomlands. Utbildningen består bland annat av information om mänskliga rättigheter och om humanitär rätt. Inom ramen för detta utbildningsprogram får personalen inom fredsfrämjande styrkor också information om konventionen om barnets rättigheter och om de två fakultativa protokollen till konventionen. Försvarsmakten samarbetar i den verksamheten med frivilliga organisationer. Exempelvis är svenska Rädda Barnen inbjuden att presentera informationen om barnets rättigheter, barnkonventionen och de två fakultativa protokollen för personalen som skickas utomlands med fredsfrämjande uppdrag.

Barns fysiska och psykiska rehabilitering samt återanpassningen i samhället

Enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall hälso- och sjukvården bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård. Detta innebär bl.a. att den skall vara av god kvalitet. Varje landsting skall erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som är bosatta inom landstinget. Även i övrigt skall landstinget verka för en god hälsa hos hela befolkningen. Om någon som vistas inom landstinget utan att vara bosatt där behöver omedelbar hälso- och sjukvård, skall landstinget erbjuda sådan vård.

Uppgiften om att ett utländskt barn har varit inblandat i väpnade konflikter är en uppgift som kan framkomma under utredningen av ett asylärende. Migrationsverket är den myndighet som utreder och handlägger asylärenden enligt utlänningslagen. Migrationsverket är också ansvarig myndighet för mottagande av asylsökande m.fl.

När det särskilt gäller bistånd för barnets fysiska och psykiska rehabilitering och återanpassning till samhället kan följande sägas.

Landstingen tog, i enlighet med riksdagens beslut, den 1 januari 1997 över ansvaret för de asylsökandes sjukvård. Enligt en överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen skall landstingen ge asylsökande barn samma tillgång till hälso- och sjukvård, inklusive barnpsykiatrisk vård, som barn bosatta i Sverige. Samma tillgång till vård har barn som vistas i Sverige och tidigare varit asylsökande, men som har fått avslag på sin asylansökan genom ett lagakraftvunnet beslut. Detta gäller även om barnet undanhåller sig en verkställighet av ett lagakraftvunnet avvisnings- eller utvisningsbeslut. Detta följer av en överenskommelse mellan den svenska staten och Sveriges Kommuner och Landsting som gäller från den maj 2000. I den omfattning landstinget ger vård i enlighet med vad som nu sagts lämnas statlig ersättning till landstingen enligt förordningen (1996:1357) om statlig ersättning för hälso- och sjukvård till asylsökande.

Barnspecifika former av förföljelser skall uppmärksammas vid prövningen av barns begäran om asyl enligt 1951 års flyktingkonvention. Det är innehållet i en annan rekommendation från barnrättskommittén i Genève med anledning av Sveriges tredje periodiska rapport. Regeringen har i december 2005 i sitt regleringsbrev för Migrationsverket instruerat myndigheten att i asylärendena beakta barnspecifika former av förföljelser och, bland dessa, tvångsrekrytering av barnsoldater. Migrationsverket skall återrapportera de åtgärder och resultat som hänför sig till regeringens uppdrag beträffande barnspecifika former av förföljelser. Avrapporteringen sker under 2007.

Övriga verksamheter

Regeringen beslutade i oktober 2001 att ställa cirka 2,7 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden till Röda Korsets förfogande för ett projekt med syfte att sprida erfarenheter och metoder som utvecklats vid Röda Korsets center i Uppsala vidare till Röda Korsets övriga center i Stockholm, Malmö och Skövde. Medlen avsåg det första året av en planerad treårsperiod.

I Röda Korsets center i Uppsala har man arbetat med traumatiserade barn och ungdomar en längre tid och det är detta centers erfarenheter som ligger till grund för projektet "Hjälp till barn och ungdomar påverkade av krig och konflikt". Genom medverkan av terapeut och sjukgymnast kommer en växelverkan i behandlingen mellan psykiska besvär och kroppsliga besvär till stånd. Målsättningen är att medverka till att ungdomarna får ett rikare liv.

Migrationsverket skall, när de träffar på asylsökande barn som varit inblandade i väpnade konflikter, informera andra svenska myndigheter såsom socialtjänsten, skolan, hälso- och sjukvården som kan ge stöd, vård och struktur i tillvaron för dessa barn.

Metodutvecklingen sker kontinuerligt inom området. Alla barn som är bosatta i Sverige har samma möjlighet till hälso- och sjukvård. Asylsökande barn har samma möjlighet till hälso- och sjukvård (inklusive barnpsykiatrisk vård) samt skolgång, förskoleverksamhet och skolbarnomsorg. Svenska myndigheter är medvetna om behovet av att nätverk byggs upp mellan Migrationsverket, landstingen, kommunerna och föreningslivet för att snabbt upptäcka dessa barn och ge dem adekvata insatser med hänsyn till deras upplevelser.

Föräldrarnas medverkan och förståelse för barns behov är naturligtvis viktig. Gode män för ensamkommande asylsökande barn som skall träda i föräldrarnas ställe, kommer naturligtvis att spela en mycket viktig roll såväl i upptäckten av bland andra före detta barnsoldater som för deras rehabilitering.

Barn som varit offer för väpnade konflikter, inklusive före detta barnsoldater, kommer i Sverige att få den hjälp och det stöd de behöver för rehabilitering och återanpassning till det normala livet i samhället.

Det motsvarar både bestämmelserna och andan i det fakultativa protokollets artikel 6.

Artikel 7

Internationellt samarbete och stöd för genomförandet av protokollet

Sverige arbetar aktivt i internationella sammanhang för att öka medvetenheten om barns utsatthet i konflikter i internationella sammanhang och framför allt för att öka efterlevnaden av det gedigna internationella regelverk som finns till skydd för barn i väpnade konflikter. Regeringen stödjer FN:s ansträngningar att få upp dessa frågor på dagordningen och följer aktivt diskussionerna i säkerhetsrådet om barn och väpnade konflikter och deltar i förhandlingarna kring den återkommande s.k. omnibus-resolutionen om barns rättigheter i FN:s generalförsamling. Vidare stödjer regeringen generalsekreterarens särskilde representant för barn och väpnade konflikter och har de senaste åren bidragit till finansieringen av dennes kontor. Regeringen ger även bidrag till Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, som bland annat bidrog i arbetet med skapandet av tilläggsprotokollet till barnkonventionen och som arbetar för att få fler stater att tillträda och efterleva protokollet.

De flesta insatser för att stödja barn i väpnade konflikter i andra konventionsstater sker genom det humanitära biståndet. En stor del av det svenska humanitära biståndet fördelas som årsbidrag till stora humanitära organisationer. Vissa av dessa, såsom UNICEF, har ett direkt mandat och ansvar för barnfrågor. Beträffande andra stora mottagare av svenskt humanitärt stöd såsom UNHCR, WFP och ICRC, arbetar regeringen för att barnrättsperspektivet skall vara en naturlig del av deras arbete i fält.

Redan i mitten av 1990-talet gav regeringen Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete Sida ett uppdrag att tydligt fokusera på barnets rättigheter i såväl bilateralt som multilateralt utvecklingssamarbete. Behovet av att belysa barns situation och rättigheter definieras tydligt i regeringens skrivelse om barnrättsperspektivet i utvecklingssamarbetet (skr. 2001/02:186).

Sida är redan engagerad i aktiviteter för att skydda och stödja barn som drabbats av väpnade konflikter på olika sätt. Sida bidrar exempelvis till ett projekt för rehabilitering och reintegrering av barnsoldater i Sudan som drivs av svenska Rädda Barnen och genom Unicef stödjer Sverige ett motsvarande program för f. d. barnsoldater i Liberia. Sidas stöder dessutom svenska och danska Rädda Barnen som bland annat arbetar med utbildning av regeringssoldater i barnets rättigheter i norra Uganda. Sida har också uppdragit åt institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet att göra en studie om de sociala nätverken runt barn i väpnade konflikter för att utveckla metoder att öka skyddet omkring dem i förebyggande syfte.

Med anledning av barnrättskommitténs behandling av Sveriges tredje rapport om genomförande av barnkonventionen¹ har kommittén bland annat rekommenderat att Sverige ska stärka sin ledande roll i det internationella utvecklingssamarbetet. Kommittén rekommenderade att Sverige, i sitt bilaterala samarbete med utvecklingsländer, skall uppmärksamma kommitténs sammanfattande slutsatser och rekommendationer för respektive land och stödja genomförandet av dessa. Den rekommendationen har

¹ CRC/C/15 Add 248

vidarebefordrats till det ansvariga departementet inom Regeringskansliet och till Sida och kommer att beaktas i det framtida utvecklingssamarbetet med utvecklingsländer där frågan om barnsoldater och barn i väpnade konflikter aktualiseras av barnrättskommitténs rekommendationer för respektive land.